

Cedulové banky, banka Rakouskouherská a její nové privilegium.

V souhrnu vyrovnacích zákonů rakouskouherských náleží nové prodloužení privilegia Rakouskouherské banky a úmluvy obou států s bankou k tomu se pojící k nejdůležitějším. Pojednáme tudíž v stručné souvislosti o povaze a významu bank cedulových vůbec a o vývoji banky Rakouskouherské zvlášť.

I. Banka Rakouskouherská jest bankou cedulovou, t. j. oprávněnou vydávati bankovky. Bankovky jsou nezáručené poukázky, které banka sama na sebe vydává, slibujíc, že dočasněmu jich majiteli na viděnou vyplatí určitý (obyčejně okrouhlý) obnos drahého kovu, v bankovce označený. Bankovka je tedy dluhem banky, její majitel má naproti bance pohledávku na obnos kovu, na nějž bankovka zní. Aby bankovky od obecnstva také skutečně v plné nominální (t. j. na nich udané) hodnotě byly přijímány, musí banka zařízením i jednáním svým dávatí záruku, že eventuelní výplata bankovek drahokovem bude u ní nejen možna, nýbrž i snadna a pohodlna.

Za těchto podmínek obíhá bankovka jako hotové peníze, před nimiž má i četné výhody; je lehčí, obchodu příhodnější, snadno dopravitelná a schovatelná, zastupuje větší a snadno počítatelné obnosy, ušetřuje námahy počítání a náklady transportu i zamezuje opotřebování mincí kovových, a je-li sama opotřebena, dá se snadno a levně nahraditi exempláři jinými.

Do oběhu přicházejí bankovky pravidelně tím, že banka poskytuje zápůjčky na cenné papíry a eskontuje směnky, vydávajíc při tom však místo kovových peněz své bankovky, nebo že za své bankovky kupuje drahokovy, kupony, cenné papíry a j. zboží snadno zpeněžitelné.

Nejdůležitějším obchodem bankovním jest eskompt směnek, t. j. kupování směnek teprve v (krátké) budoucí době splatných, při kterém se ze sumy směnečné srážejí úroky až do doby splatnosti. Aby banka své pohledávky rychle a bezpečně mohla realizovati, musejí býti směnky zvlášť kvalifikovány (t. zv. bankovní směnky): musejí obsahovati podpisy 2—3 spolehlivých firem, zníti nejdéle na tříměsíční dobu splatnosti, zkoušejí se zvláštními sbory censorů atd. Menšího významu jest již lombard, t. j. půjčování na cenné papíry, směnky a drahokovy.

Vydané takto bankovky musí banka na předložení opět vyplatiti hotovými penězi, drahokovem, jehož musí míti k tomu účelu dostatečnou zásobu v mincích nebo prutech (t. zv. kovový poklad). Poněvadž banka výdajem bankovek stala se nejen dlužnicí, nýbrž i věřitelkou, již musejí býti směňky a půjčky kovem nebo bankovkami v krátké lhůtě opět zaplacený, poněvadž veliká část bankovek po celém státě roztroušených zůstává v oběhu a vůbec nebývá bance předkládána k výplatě, stačí, je-li kovem kryta jen část vydaných bankovek. Ostatní vydané bankovky musejí však býti uhrazeny (založeny) jinými aktivy (směnkami, lombardy), t. j. úhrada bankovní, která se s úhradou kovovou dohromady nazývá úhradou cedulovou. Bankovky, uhrazené jen bankovně (nikoli kovem), zovou se však neuhrazenými. Úhradou kovovou je buď kapitál banky nebo hotové peníze u ní od soukromníků, státu a pod. deponované; ve skutečnosti disponuje cedulová banka — aspoň v zemích, kde má jediná banka nebo obmezený jich počet ve státě monopol na vydávání bankovek — valným dílem veškeré zásoby drahého kovu ve státě.

Čím více roste ruch obchodní, tím více směnek předkládá se bance k eskomptu a cenných papírů k lombardu, a tím více bankovek dostává se tedy do oběhu. Klesá-li obchod, tu bankovky, které se k bance vrátily a vracejí na zaplacení směnek a půjček, nevydávají se více, dokud čilejší ruch hospodářský je opět do života nevyvolá. Bankovkami se tedy rozmnožuje a zase obmezuje zásoba peněz ve státě dle potřeb obchodních.

Ale banka cedulová nesmí se tomuto ruchu obchodnímu jen poddávati, nýbrž musí jej i sama vésti, majíc k tomu prostředek ve své diskontní politice. Zvýší-li banka diskont, t. j. úrokovou míru, kterou sráží z eskontovaných směnek nebo kterou žádá ze zápůjček, znesnadňuje tím poskytování úvěru a opatřování peněz. Poněvadž pak za bankovky při presentaci k výměně musí se vyplatiti drahý kov, kterého bývá potřebí k platům nebo k prodejům do ciziny, hájí banka zvýšením úrokové míry zároveň svůj poklad kovový a tím i zásobu kovových peněz ve státě před zmenšením a odplýváním do ciziny. Opačný účinek má snížení úrokové míry. Správná diskontní politika má tedy veliký význam nejen v oboru úvěrního hospodářství, nýbrž i v oboru politiky valutní (sr. články J. Kolouška v I. a dra. Horáčka v III. ročn. t. I.).

Pro tento veliký význam stát cedulové banky buď vůbec organisuje jako státní úvěrní ústavy nebo je aspoň spravuje (kapitál je pak složen soukromníky, akciemi), nebo je podrobuje dalekosáhlé

úpravě a účastní se čistého výtěžku banky. Účast tato jest odůvodněna tím, že se vedle jiných cenných výsad bance poskytuje právo vydělávati značným množstvím bankovek, které nejsou kryty kovem, vyráběti si neznačným nákladem stamilionový kapitál, jímž obchoduje.

Tak není (mimo Spojené státy severoamerické) státem nikde připuštěna svoboda zřizování bank cedulových, stát uděluje právo emise bankovek buď vůbec jen jediné bance nebo několika málo bankám (soustava centralisační nebo decentralisační), a i tu vedle jedné zvláště privilegované banky bývají ostatní podrobeny všelijakým obmezením. Stát předpisuje dále poměr kovové úhrady k vydaným bankovkám, a sice buď tím, že pevně určuje (kontingentuje) maximum bankovek kovem neuhrazených (na př. u nás dříve obnášel kontingent bankovek neuhrazených 200 mil. zl., t. zv. soustava kontingentovací, zavedená nejprve Peelovou aktou r. 1844 pro banku anglickou), nebo že úhrada kovová musí tvořiti určitý zlomek (procento) všech obíhajících bankovek (soustava kvotová), nebo že banka z každé bankovky přes určitý obnos vydané musí platiti daň (jako nyní u nás, v Německu) a pod.

Stát určuje též minimální obnosy, na které bankovky musejí zníti (v Německu nejméně na 100 marek, ve Francii 50 franků, v Anglii 5 liber sterlinků, u nás do nynějška 10 zl.), stát ustanovuje i, jaké obchody smí nebo nesmí cedulová banka provozovati, má vliv a dozor na správu banky (v Německu je správa banky říšské úplně v rukou státu), nařizuje občasné uveřejňování výkazů o stavu banky a pod.

Stát vypůjčoval si však leckdy ve finančních tísňích od cedulových bank veliké obnosy v bankovkách nebo někdy i kovový poklad její, a musil pak zastaviti povinnost banky k výměně bankovek za kov a propůjčiti bankovkám t. zv. nucený kurs. K témuž konci musí dojiti též, když neuspořádané finanční poměry vedou k vydávání státních papírových peněz s nuceným oběhem, poněvadž by jinak kovový poklad banky velmi brzy zmizel a nahrazen byl státovkami. Tak tomu bylo až dosud v Rakousku.

II. V Rakousko-Uhersku je dosud jediná privilegovaná banka cedulová. Tato, dříve t. zv. privilegovaná národní banka rakouská, započala jako akciová společnost činnost svou dle patentu z 1. června 1816 č. 1250 sbírky zák. soudních dnem 1. července 1816, definitivní stanovy její byly schváleny dne 15. července 1817 (č. 1347 sb. z. s.). Bance bylo pro celý obvod císařství na 25 let uděleno výhradné právo vydávati bankovky za stříbro směnitelné, které

musily býti přijímány dle své nominální hodnoty ne sice v obchodě soukromém, ale u všech pokladen veřejných, dále právo k poskytování půjček hypotekárních a výhradné právo k eskomptu směnek. Za to měla banka vydáváním bankovek stahovati z oběhu t. zv. šajny, t. j. směnné listy, které byla vláda při státním bankrotu roku 1811 vydala na místě znehodnocených bankocetlí, které však samy opětným převýdajem za válek napoleonských (bylo jich vydáno za 675 mil. zl. vídeňské měny mimo zúročitelný státní dluh 1350 mil. zl.) opět na ceně klesly. Bankovní kapitál rozdělen na 100.000 akcií po 1100 zl., z nichž však jen 100 zl. musilo býti ve stříbře, 1000 mohlo býti splaceno v šajnech, za které pak stát vydával bance zúročitelné dluhopisy, t. j. stát si základní kapitál banky skoro celý vypůjčil. Bylo však vydáno jen 50.621 akcií. Poměr kovové úhrady k oběhu vydaných bankovek nebyl upraven a byl do let 40tých nanejvýš libovolný (v r. 1840 byla na 167 mil. zl. bankovek v oběhu kovová úhrada pouze asi 15 $\frac{1}{2}$ milionu).

Na základě nových stanov bylo privilegium banky císařským patentem z 1. července 1841 č. 79 sbírky zák. politic. s platností do konce r. 1866 obnoveno, byl jí však odňat monopol eskontní a právo půjček na hypotéky. Poměr vydaných bankovek k úhradě kovové zůstaven byl jako při prvním privilegiu uvážení správy bankovní.

Banka pouštěla se však mimo výměnu šajnů i do jiných obchodů se státem, až dluh státu u banky vzrostl do r. 1848 na 126 $\frac{1}{2}$ mil. zlatých. Bouřlivé jaro 1848 otrásl také úvěrem banky, která už v r. 1840 sotva unikla zastavení platů, kovová úhrada klesla, státní dluh opět vzrostl, bankovky houfně počaly se vraceti k výplatě, až v květnu 1848 směnitelnost bankovek byla zprvu obmezena a potom docela suspendována a jim nucený oběh propůjčen. Kovové mince dostaly ihned ažio a zmizely z oběhu. K dosavadním bankovkám po 5, 10, 50, 100 a 1000 zl. přibyly toho roku i bankovky po 1 a 2 zl., které přestřihnutím bylo možno proměnit v drobné.

Po roce 1850 snažila se banka i vláda nucený oběh a nesměnitelnost bankovek odstraniti, banka zvětšila svůj závodní kapitál na plných 110 milionů zl., následkem měnné smlouvy se státy německými z roku 1857 směla banka vydávati jen noty po 1000, 100 a 10 zl. rakouské měny, z jedné třetiny kovem kryté, a nad to za 100 milionů zl. bankovek po 1 zl. r. m., krytých státními statky, bance v zástavu danými.

V září 1858 zavedena opět směnitelnost bankovek. Ale válka 1859 zmařila opět vše; nastaly nové půjčky, nová suspense směni-

telnosti (v dubnu 1859), nové bankovky po 5 zl., nové státní papírové peníze po 10 kr. a nové ažio stříbra.

První říšská rada, na základě únorového patentu r. 1861 zahájená, prohlásila úpravu poměrů bankovních za jeden z nejpřednějších svých úkolů. Zákonem z 27. prosince 1862 č. 2. zák. z r. 1863 prodlouženo opět privilegium banky do konce r. 1876, povoleno jí snížení kapitálu na 90 mil. zl., kovová úhrada předepsána pro všechny bankovky nad obnos 200 mil. zl. obíhající, dluh státu u banky zmenšen do konce 1866 na 80 mil. zl., roku 1867 měla nastati směnitelnost bankovek za kov.

Válečný rok 1866 ztroskotal i tyto záměry; stát prohlásil bankovky po 1 a 5 zl. vydané za státovky, učinil nový dluh u banky a vydal proti opětovaným slibům z let předchozích vlastní papírové peníze s nuceným oběhem.

Před obnovením privilegia v letech 70tých objevily se v Uhrách snahy o zřízení vlastní cedulové banky v Pešti. Ale zákonem ze dne 27. června 1878 č. 66. ř. z. dohodly se po dlouhém jednání obě polovice říše ponechati jedinou cedulovou banku rakousko-uherskou do konce r. 1887, zákonem z 21. května 1887 č. 51 ř. z. privilegium banky prodlouženo na dalších 10 let do konce r. 1897 a dvěma cís. nařízením z 30. prosince 1897 a 1898 prodlouženo do konce r. 1899. Po obnově privilegia v r. 1878 byly bankovky vydávány toliko s textem německým a maďarským.

Dle těchto privilegií banka Rakouskouherská vstoupila na místo privilegované národní banky rakouské a na ni přešlo také veškeré jmění národní banky. Banka má kapitál 90 mil. zl., rozdělený na 150.000 splacených akcií po 600 zl. a má sídlo své ve Vídni. Pro jednotlivé polovice říše zřízeny jsou hlavní ústavy ve Vídni a Budapešti, pro všechny obchody banky stejně oprávněné (toliko hypoteční oddělení jest jen ve Vídni). Ve větších městech říše jsou filiálky, provozující jeden nebo více obchodů, k nimž banka jest oprávněna (celkem v Předlitavsku 34 filiálky, z nichž 11 v Čechách, dále v Uhrách 22), a kromě toho t. zv. ústavy pobočné (celkem v Předlitavsku 66, v Uhrách 80), které přijímají směnky, zasílajíce je nejblíže k eskontování, a obstarávají inkasso papírů v místě splatných.

III. Císařským nařízením ze dne 21. září 1899 č. 176 ř. z., díl čtvrtý, bylo privilegium banky Rakouskouherské opět prodlouženo, její organisace změněna, právní poměry na případ zrušení (nepro-

dloužení) privilegia ujednány a též původně 80milionový dluh státu bance upraven.

V nařízení tomto se především prohlašuje, že oběma státům přísluší vzájemně uznané právo zřídit samostatné banky cedulové, že však státy tohoto svého práva opětně, a sice do konce r. 1910 neužijí, nýbrž že prodlužují bance Rakouskouherské privilej opětně na dobu od 1. ledna 1900 do 31. prosince 1910. Kdyby však společenství celní a obchodní mezi oběma polovicemi říše mělo koncem r. 1907 pozbyti platnosti a kdyby nebylo ani budoucím zákonodárstvím obou států nařízeno nejméně do konce r. 1910, zanikne také privilegium banky Rakouskouherské dnem 31. prosince 1907. V tomto případě zaplatí však dle dodatečné smlouvy s bankou obě vlády akcionářům Rakouskouherské banky za každou akcii a za každý odpadlý rok privilegia (1908, 1909 a 1910) náhradu 11 zlatých (úhrnem tedy ročně 1,650.000 zl.).*)

Statut bankovní byl valně změněn. Banka Rakouskouherská je dle něho akciovou společností, které náleží pečovati stejně v obou státních obvodech říše o úpravu oběhu peněz, o usnadnění vyrovnávání platů, o ukájení úvěrních potřeb komerčních, průmyslových, živnostenských a zemědělských, především pak zabezpečiti udržení hotového placení kovem, jakmile toto placení zákonem bude zavedeno.

Banka má firmu německou a maďarskou, má ve své pečeti beze spojení rakouského orla a znak zemí uherských, má sídlo ve Vídni a dva hlavní ústavy ve Vídni a Budapešti pro všechny obory své činnosti (mimo hypoteční úvěr a vydávání zástavních listů). K provozování jednotlivých odvětví své činnosti smí banka zřizovati v obou státech filiálky a je povinna do 6 měsíců zřídit filiálku pro obchod eskomptní, lombardní a žirový, kde byla toho potřeba vládou v dohodě s generální radou banky uznána.**)

Akciový kapitál banky, zvýšen byl z 90 na 105 milionů zlatých (210 mil. K) a sestává ze 150.000 akcií po 1400 korunách. Zvýšení

*) Rovněž byla vláda zmocněna prodloužiti také působnost úmluvy s bankou o rozšíření privilegia a činnosti Rak.-uh. banky na okupované země, Bosnu a Hercegovinu, do konce r. 1910.

***) Neodvisle od tohoto statutárního předpisu zavázala se však banka zvláštní smlouvou, že zřídí v letech 1900—1902 v obou státech nejméně po 10 nových filiálkách v těch místech, která budou příslušným ministerstvem financí určena. Jde tudíž o to, aby při tomto zřizování nových filiálek nebyly české kraje opětně zkráceny (dosud nemají u nás filiálky na př. Pardubice, Chrudim, Vys. Mýto, Ml. Boleslav, Slaný, Rakovník, Tábor atd.).

toto provedlo se tím způsobem, že byl obnos 15 mil. zl. odepsán z rezervního fondu a připsán k akciovému kapitálu. Nominální obnos akcie zvýšen tedy ze 600 na 700 zl.

Orgány banky jsou především valná hromada, která se koná ve Vídni neb v Budapešti, dle toho, skládá-li se většina členů jejích z příslušníků rakouských či uherských, pak generální rada, skládající se z guvernéra, z rakouského a uherského viceguvernéra, ze zástupců viceguvernéřů a z 12 generálních radů, z nichž musí být 6 příslušníků rakouských a 6 uherských.*)

Ředitelstva ve Vídni a v Budapešti, skládající se vždy z dotyčného (rakouského resp. uherského) viceguvernéra, jeho zástupce a 6 generálních radů rakouských resp. uherských, mají výhradně právo vyměřovati v dotčeném státě bankovní úvěr pro obchod eskontní a lombardní.**)

Každá z obou vlád jmenuje svého komisaře a jeho náměstka, který má o to dbáti, aby jednání banky bylo ve shodě jak se stanovami banky, tak — jak se teprve v novém statutě předpisuje — i s interesy státu.***)

*) Guvernéř, jež jmenuje císař na dobu 5 let (dosud byl to úřad doživotní) ke společnému návrhu finančních ministrů rakouského i uherského, má plat 20.000 zl. ročně, koná trvalý dozor nad správou jmění a celým obchodováním banky, schvaluje všechna usnesení generální rady, výkonného výboru atd.

Viceguvernéři, rakouský a uherský, jsou jmenováni císařem k návrhu finančního ministra svého státu rovněž na 5 let s platem 10.000 zl., a předsedají rakouský bankovnímu ředitelství vídeňskému, uherský bankovnímu ředitelství budapeštskému.

Generální rady volí na 4 léta valná hromada z akcionářů i z jiných osob k úřadu tomu způsobilých.

Generální rada zastupuje banku soudně i mimosoudně a koná všechna opatření, která nejsou vyhrazena valné hromadě nebo ředitelstvím, zejm. pak jí přísluší přidělování peněžních prostředků každému jednotlivému oboru bankovnímu, zřizování a zrušování filiálek (toto ovšem jen se svolením ministerstva), ustanovování jednotné míry úrokové pro obchod eskontní i lombardní, volba speciálních komitétů, jmenování generálního tajemníka jakožto nejvyššího úředníka banky a výkonného orgánu pro usnesení generální rady, pod dozorem guvernérovým, jmenování vedoucích úředníků pro ústavy bankovní atd.

***) Mají dále dohlížeti na používání tohoto úvěru, zřizovati a zrušovati poboční ústavy bankovní pro obchod eskontní, jmenovati censory atd. Referentem a výkonným orgánem každého ředitelství je ústřední inspektor, jmenovaný generální radou z nejvyšších úředníků banky.

****) Každá vláda může svým komisařem zastaviti každé usnesení generální rady, valné hromady a ředitelství svého státu, shledá-li, že tato usnesení přičí

O rozdělení zisku banky a o daních banky platí nyní toto ustanovení: Z úhrnného ročního výnosu obchodů a jmění Rakousko-uherské banky příslušejí akcionářům po srážce všech výdajů především 4% splaceného akciového kapitálu (tedy 4·2 mil. zl.), ze zbyvajícího čistého výtěžku uloží se 10% do fondu rezervního a 2% do fondu pensijního. Z toho pak, co po těchto srážkách zbude, obdrží — pokud úhrnná dividenda akcionářů nepřesahuje 6% splaceného akc. kapitálu (tedy 6·3 mil. zl.) — polovičku akcionáři, kdežto o druhou polovici dělí se oba státy. Z konečného zbytku připočte se pak jedna třetina k dividendě akcionářům, zbyvající dvě třetiny případnou oběma státům.

Nedostačují-li čisté výtěžky banky na dosažení dividendy 4% akc. kapitálu, užije se na doplnění dividendy rezervního fondu, pokud by těmito doplatky rezervní fond neklesl pod 10% akc. kapitálu. Naopak nepřikazují se ze zisku žádné příplatky rezervnímu fondu, jakmile tento dostoupil výše 20% akc. kapitálu.*)

Z jmění Rakouskouherské banky podléhají státnímu zdanění toliko reality, efekty rezervního fondu a obnos, který banka platí akcionářům jakožto dividendu; ostatní jmění a příjmy banky jsou daně prosty.

pršením privilegia rozešla, nebo vůbec po uplynutí doby privilejní, jsou vlády oprávněny převzít dle bilanční hodnoty veškeren obchod banky, předmětem privilegia jsoucí, mimo obchod hypotekární, který by zůstal společnosti bankovní. Státy přejaly by tudíž vlastnictví všeho movitého i nemovitého jmění banky s příslušnými k tomu břemeny, veškeren činný personál bankovní se všemi jeho nabytými právy i s pensijním fondem banky, a zaplatily by akcionářům za každou akcii ihned obnos 760 zl. (1520 korun), dále dividendu, která by nebyla ještě rozdělena, a na každou akcii připadající stejný podíl na rezervním fondu, pokud ho není třeba ke krytí ztrát z doby před státním převzetím banky.

Valná hromada banky může se usnésti, že akc. společnost bude i po převzetí bankovního obchodu státem nebo po vypršení bankovního privilegia dále trvati k provozování hypotekárního obchodu v obou státech se sídlem buď ve Vídni nebo v Budapešti, nepotřebujíc k tomu žádné zvláštní státní koncese.

Ovšem zaniká v případě rozejití banky nebo vypršení jejího privilegia výhradné právo banky k vydávání bankovek, předpisy o ředitelstvích ve Vídni a Budapešti a o podílu vlád na zisku banky.

*) Dle dosavadních předpisů obdrželi z čistého výtěžku nejprve akcionáři 5% splaceného akc. kapitálu 90 mil. zl., tedy 4½ mil. zl., ze zbylého výtěžku připadla 4% do fondu pensijního (fond rezervní byl tak vysoký, že nebylo k němu z čistého výtěžku již nic připisováno), ze zbytku doplnila se dividenda akcionářů na 7%, a teprv o to, co zbylo, dělili se polovicí akcionáři a oba státy. Podíl států i daň z bankovek odepisovaly se ovšem z 80mil. dluhu a nevyplácely se tudíž vládám.

Daně povinné příjmy banky zdaňují se v obou státech 1. co do části vypadající na hypotekární obchody banky dle poměru hypotekárních pohledávek, koncem dotyčného roku berního v tom či onom státním obvodu bance zbývajících, 2. co do ostatního obnosu dle čistého výtěžku bankovních ústavů, v každém z obou států monarchie existujících. (V Předlitavsku obnáší tato daň dle zákona o přímých daních osobních 10%.)

Dle téhož poměru řídí se také rozdělení podílu, oběma státům na bankovním výtěžku příslušejícího, mezi Předlitavsko a Uhry.

Loňského roku dosáhla banka zisku přes 7 milionů zl., z čehož připadlo státu asi 314.000 zl. a na 5% dani z bankovek asi 214.000 zl. Obnosů těchto použito bylo dle zákona k odpisu z dluhu původně 80milionového, který se tím letos zmenšil asi na 75½ milionu zl. V budoucnosti, kde očekávati lze pro banku ještě větší zisky, připadlo by však při čistém výtěžku na př. 8 milionů zl. akcionářům 4% akc. kapitálu nyní 105 milionů zl., tedy 4·2 mil. zl., ze zbytku 3·8 mil. zl. připadlo by 10% (380.000 zl.) rezervnímu fondu, který se nynějšími odpisy značně sníží, dále dvě procenta (76.000 zl.) fondu pensijnímu. Zbytek 3·344 mil. zl. rozdělil by se polovicí mezi akcionáře a mezi státy, které by tudíž obdržely dohromady 1·672 mil. zl., a počítáme-li daň z bankovek v obnosu přibližném loňskému, činil by podíl obou států asi 1·9 mil. zl., a sice by připadlo Předlitavsku (dle obchodů) asi 1·1 mil., Uhrám asi 0·8 mil. zl.

Dosud byly tedy podíly států na příjmu a dani banky značně menší, ale plynuly k úhradě 80 mil. zl. státního dluhu, který Předlitavsku nepůsobil obtíží, poněvadž nebyl ani zvláštními splátkami státu umořován ani zúrokován. Nyní odpadne umořování dluhu daní z bankovek a podílem na zisku, tratíme tedy dosavadní příspěvek uherského podílu na zisku bankovním a na dani z bankovek, jehož se dosud užívalo ke splácení našeho dluhu 80milionového; Předlitavsko splatí 30 mil. zl. bance hotově, z čehož úrok, asi 1·2 mil. zl., ročně, pohltí skoro úplně jak podíl Předlitavska na zisku banky (asi 1·1 mil.), tak i splátku Uher na dluh (0·18 mil. zl.) dohromady. Za to Uhry budou z banky bráti nejméně 800.000 zl. a platiti nám pouze 180.000 zl., vyzískají tedy ročně při nejmenším 600.000 zl.

Podíl Uher na zisku banky bude ještě stoupati, čím více poroste účast Uher na obchodech a výdělcích banky. Hypotekární obchod banky se obmezuje skoro výhradně na Uhry (jen něco málo připadá na Halič a Bukovinu; ostatní země mají lacinější úvěr hypotekární

doma), a i v obchodu směnečném účast Uher neustále stoupá a poroste daleko více, jakmile budou v Budapešti dle nového privilegia disponovati s bankovními penězi dle své vůle. Zisk banky dělí se pak mezi státy ne dle poměru 70 : 30 (poměr ten platí jen pro břemena), nýbrž dle poměrného výdělku bankovních ústavů v té či oné polovici říše.

Získávají tedy nejvíce banka sama a Uhři; banka zbytečným rozmnožením akc. kapitálu, zeslabením rezervního fondu, který bude se musit z výtěžků opět doplňovat, splacením 30 milionů zl. státního dluhu ve zlatě, stažením státovek z oběhu, výhodnou smlouvou pro případ skončení privilegia atd.,*) Uhři tím, že banka bude ještě více musit hověti jejich potřebám úvěrním, že pojistili si přísným dualismem převážný vliv na správu banky, a že budou z výtěžků jejich bráti ročně značný podíl, kdežto Předlitavsko bude na zúročení své 30milionové splátky ještě dopláceti.

Po nějakém zřeteli k českým potřebám a požadavkům úvěrním i národním není při tomto obnovení privilegia ani stopy. Praha se svými 153·8 milionu zl. eskontu (v r. 1898) má stejnou filiálku jako Děčín neb Warnsdorf, kde úhrnná operace banky činí sotva 1—2% obratu Pražského, ačkoliv by zřízením hlavního ústavu neb aspoň hlavní filiálky bankovní pro Čechy s vlastním ředitelstvím a vlastní dotací peněžní zajisté i zisky bankovní se povznesly (filiálka Pražská vynesla bance loni třikrát tolik, co veškeré ostatní filiálky v Čechách dohromady). A tak se aspoň těšíme nezaručenými zprávami, že v nových korunových bankovkách dostane se aspoň českému označení skromného koutečka, čímž dospějeme zase aspoň tam, kde jsme byli — před čtvrt stoletím!

M.

*) Bance bylo též zvláštní smlouvou povoleno zvýšiti knihovní hodnotu svých budov ve Vídni a Budapešti o 1½ milionu zl. a připsati tento obnos k rezervnímu fondu — tedy opět výdělek škrtnutím péra, který má význam i v případě, že by stát po vypršení privilegia obchod banky převzal.